

PLEDOARIE PENTRU PROFESIONALISM*

Oricine citește rândurile de mai jos se poate întreba de ce le-am mai scris, din moment ce autorul cărții pe care doresc s-o prezint m-a nominalizat, când și-a lansat volumul (**Biografii lexicale**, Timișoara, Editura Brumar, 2016), ca fiind eu unul din cei care au citit manuscrisul înainte de a fi dat editurii. Am avut și unele observații, atunci, discuții profesionale cu autorul viitoarei cărți și mi-am spus părerea când a fost cazul. Faptul că revin, cu rândurile de față, asupra cărții este rezultatul unei noi parcurgeri a textului – de astădată tipărit – final, care poate spune, eventual, și „altceva” celui care-l reia.

Inițial, I. Funeriu a publicat, cu destulă regularitate, într-un ziar arădean, tablete care discutau curiozități etimologice, adresându-se unui public eterogen, cititor al presei. Ideea reunirii, într-o carte, a textelor apărute în ziar a fost ulterioară, când cercetătorul a „văzut” că ideea etimologiei „pe înțelesul tuturor” nu numai că începuse să placă cititorilor, ba determina și reacții scrise sau telefonice din partea lor. Ghidată de aceste considerente și păstrând, în mare, structura textelor din ziar, cartea lui I. Funeriu se adresează în continuare unui public larg, ceea ce e un avantaj, în primul rând didactic (poate cuvântul nu e cel mai potrivit, dar exprimă o realitate de care trebuie să ții seama când parcurgi paginile profesorului), pentru că face educație lingvistică (*id est*, etimologică) nu după ureche, cum cred încă unii că s-ar putea aborda etimologia, ci profesionist, serios și documentat, totuși fără încrâncenare de specialist acru și atoatecunoscător. Remarc, pentru început, vastitatea domeniului abordat, mai întâi cantitativ. N-am numărat, de teamă să nu greșesc, cuvintele despre care a scris, din perspectivă etimologică profesorul arădean. La un calcul sumar, sunt câteva sute, destul de mult, și cred că un indice de termeni ar fi înlesnit parcurgerea paginilor sau căutarea unui termen, mai ales că serviciile unui

computer erau lesne de utilizat în operațiunea de grupare a cuvintelor. Ideea nu mi-a venit atunci când am citit manuscrisul... Cartea se deschide cu o *Introducere*, care prezintă succint „istoricul” conceperii și scrierii ei și conține (această introducere) câteva pagini de un real folos pentru cititorul nelingvist: o distincție între cuvintele moștenite din latină și împrumuturile romanice mai noi și, în al doilea rând, modul în care funcționează legile fonetice, punctul de sprijin al oricărei investigații etimologice serioase. Totul e prezentat neostentativ, „demonstrațiile” lui I. Funeriu pot fi înțelese fără greutate și au tocmai rolul de care aminteam mai sus: acela de a descuraja „eforturile” unor amatori de explicații etimologice bazate pe simpla alăturare formală a unor corpuri fonetice identice sau asemănătoare (dar ajunse astfel în mod întâmplător) sau prin apelul pretențios și ridicul (în ultimă instanță) la cine știe ce limbi cu care româna nu a avut niciodată înrudiri sau contacte. Aș avea o „explicație” pentru atari preocupări fanteziste. Etimologia pare, dintre toate ramurile lingvisticii, cea mai ușor de abordat. Pare, și atâta tot... Nimeni, dintre amatori, nu va fi vreodată tentat (nefiind competent în domeniu) să explice de ce cutare sau cutare sunet are un tratament aparte în fiecare limbă și, de obicei, se supune unor reguli stricte de „evoluție” (în sensul de transformare), așadar niciun amator de investigații lingvistice nu va ține seama de ceea ce lingviștii numesc „legi fonetice”. Și e nevoie de ele, în explicațiile etimologice, ca de aer...

Să revenim la textul lui I. Funeriu. Adresându-se unui public mediu, de obicei (ca studii și preocupări), era, cumva, firesc ca autorul să aleagă etimologii și raporturi intersemantice care să atragă prin ineditul lor și prin gradul de surpriză pe care îl puteau oferi. Aceasta e o altă calitate a cărții: autorul știe să facă atractiv un domeniu în general arid (lingvistica), descoperind cititorilor părțile lui interesante, noi, spectaculoase, stabilind (în această carte) un „strămoș” comun pentru descendenți la care vorbitorul obișnuit de limbă română nici nu se gândește. Cine ar pune laolaltă sofisticatul **Volvo**, cu **revoluție**, (**a se**) **holba** sau **volbură**? Cine ar zice că **vie** și **roviniță** descind din același cuvânt latinesc? Cine crede că **scroafa** și **șurubul** sunt unul și același lexem? Și totuși așa e, I. Funeriu o

demonstrează aproape matematic, riguros și convingător. Un mare merit al volumului e dat de stabilirea unei atmosfere (nu i-aș spune chiar colocviale, dar undeva pe acolo) de „complicitate” între autor și prezumtivii săi cititori. La prima vedere, am crezut că e doar o modalitate de a-ți atrage cititorii. Nu e numai atât. Autorul reacționează astfel la știința aridă, la atitudinea distantă și scorțoasă a celor care scriu doar pentru ei (eventual pentru câțiva, încă, specialiști). Tonul familiar (pe care profesorul l-a păstrat din articolele publicate în presă) nu dezavantajează deloc cartea, ci o face mai accesibilă, dovedind că știința nu trebuie să rămână apanajul elitelor. Nu pledez, Doamne ferește, pentru așa-numita „știință popularizată”, dar cred că multe chestiuni sofisticate ar putea fi ușor înțelese dacă ar fi prezentate într-un limbaj accesibil. Cartea lui I. Funeriu repune în discuție (dacă mai este necesar) descendența latină și fraternitatea romană a limbii române, dând o replică fermă (și explicită, dar mai ales implicită) amatorilor de „dacisme”, „celtisme” sau alte asemenea năzbâtii lingvistice. Sigur, azi oricine poate afirma sau publica tot ce dorește. O face pe cheltuiala sa. O minimă cenzură (științifică) ar pune lucrurile la punct, în istorie, lingvistică sau, de ce nu, în medicină, unde întâlnim amatori cu duiumul. Nu în ultimul rând, cartea lui I. Funeriu este o pledoarie pentru cunoașterea temeinică a limbilor străine și a raporturilor între limbi, întrucât de secole cuvintele au circulat „liber” între limbi diferite, au fost „reîmprumutate”, „ajustate” fonetic și nu o dată, indivizilor le vine greu să recunoască, de pildă în actualul **tenis**, englezesc, pe francezul **tenez** (verb!), sau în nu prea frumosul **bodegă** pe specializatul în domeniul farmaceutic **apotheke**.

Sunt doar câteva impresii, la o nouă lectură a textului. Și tot la o nouă lectură, n-am putut să nu remarc și câteva mici deficiențe compoziționale, care nu mi-au sărit în ochi la precedenta lectură. În câteva locuri autorul a păstrat exprimările de la publicarea în presă a articolelor, precum: „din articolul meu precedent” sau „să începem cu...”. S-ar putea renunța la ele, fără ca textul să sufere. Este, cred, un exces de colocvialitate neconcordanță cu o carte. La finalul multor articole (capitole) autorul a plasat P.S. (post-scriptum) și P.P.S. (post-post-scriptum). Ele se referă în exclusivitate la conținutul

articolelor de care aparțin, deci puteau fi integrate textelor (capitolelor) respective, mai ales că de cele mai multe ori aduc utile și interesante completări de conținut afirmațiilor precedente.

Prin modul în care a abordat și a soluționat chestiunile etimologice pe care le-a avut în vedere, I. Funeriu continuă o „serie” de lingviști de renume (îi numim doar pe Al. Graur și G. I. Tohăneanu), care au făcut din etimologia astfel înțeleasă o pasiune de o viață, integrând subtil și benefic această ramură a lingvisticii în ansamblul științelor umanistice. Cartea lui I. Funeriu merită o atenție mai mare decât o fac eu în aceste rânduri. Ea aparține culturii, nu numai lingvisticii.

*I. Funeriu, **Biografii lexicale**, Editura Brumar, Timișoara, 2016, 246 p.

LIVIU PETRU BERCEA